

Handlingsplan för giftfria förskolor

Barn- och utbildningsnämnden

Antagen av barn och utbildningsnämnden 151026 §147.

Reviderad av barn och utbildningsnämnden 160314 §29, 170925 §159, 190826 §46

Mitt i Skåne

Innehåll

Varför ska Höörs förskolor bli giftfria?	4
Varför är barn extra känsliga.....	4
Vem ska utföra åtgärderna?	4
När ska åtgärderna utföras?.....	5
Hur ska arbete följas upp?	5
1. Rensa bort och fasa ut	6
Rensa bort gammal elektronik.....	6
Rensa bland plastleksaker	6
Rensa bort plastleksaker som är tillverkade utanför Europa.....	6
Rensa bort plastleksaker som känns klubbiga eller hala.	6
Rensa bort plastleksaker som luktar.....	7
Rensa bland utklädningskläder	7
Se över skapande material.....	7
Fasa ut möbler	7
Välj rätt bord.	7
Rensa bort gamla lekkuddar av skumgummi	8
Byt gamla sov madrasser.....	8
Se över förvaringen	8
Fasa ut kemikalier.....	8
Sortera avfall rätt.....	8
2. Mat och tillagning	9
Servera mer ekologisk mat	9
Undvik konservburkar.	9
Spola i vattenkranen.....	9
Undvik plast och teflon vid tillagning och servering.....	9
Undvik vinylhandskar	9
Byt ut plastfolien.....	10
3. Rutiner för städning och hygien	10
Tvätta händerna ofta.....	10
Tydliggöra rutiner för städning	10
Tvätta textilier.....	10

4. Kemikalierna i vår omgivning	11
Gränsvärden och cocktaileffekten	11
Kandidatlistan	11
Försiktighetsprincipen.....	11
5. Ämnen och kemikalier att undvika	12
Ftalater	12
Bromerade flamskyddsmedel	12
Bisfenom A.....	12
Perfluorerade ämnen.....	13
Organofosfater	13
Nonylfenoler- antimögelmedel och färgrester i nya textilier	13
Bly	13
Kadmium.....	14

Varför ska Höors förskolor bli giftfria?

Detta är en handlingsplan för att miljögifterna i Höors kommuns förskolor ska minska. Miljögifterna i vår vardag och främst i barnens miljö har uppmärksammats mycket på senare tid. Handlingsplanen utgår från det nationella miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö*. Kemikalieinspektionen och Miljöstyrningsrådet arbetar med frågorna på en nationell nivå och Naturskyddsföreningen startade under 2013 projektet Giftfri förskola som uppmärksammats mycket i media.

Implementering

Sprida kunskap om handlingsplanen i arbetsgrupperna.

Förskolorna och andra som utpekats som ansvariga för åtgärderna i handlingsplanen ska arbeta med planen på arbetsplatsträffar eller liknande. Det är viktigt att planen sprids i berörda verksamheter.

Ansvarig: Förskolechefer och andra berörda chefer.

Tidsplan: fortlöpande med början 2016

Varför är barn extra känsliga

Barn är mer känsliga för kemikalier och miljögifter än vuxna. Det beror bland annat på att barns kroppar inte är färdigutvecklade. Barn andas till exempel snabbare och äter och dricker mer i förhållande till sin vikt jämfört med vuxna. De utforskar dessutom sin omgivning genom att smaka och suga på saker och har en tunn och ömtålig hud. Det medför att om de utsätts för samma mängd av ett ämne som en vuxen kan de ändå få i sig mer. Vissa ämnen som är hormonstörande kan dessutom påverka barnens utveckling negativt. Att minska mängden farliga kemikalier är även viktigt utifrån cocktaileffekten som den ofta kallas, läs mer om den på sid. 11. Cocktaileffekten innebär att även om varje enskilt ämne inte överstiger tillåtna gränsvärden, så kan de tillsammans få en mycket större effekt och vara potentiellt farligare än det enskilda ämnet. Undersökningar visar att damm kan bidra med en stor del av små barns intag av flamskyddsmedel och andra miljögifter. Eftersom barn rör sig nära golvet är det viktigt med en god städning och hygien för att minska barns exponering för farliga kemikalier och miljögifter.

Vem ska utföra åtgärderna?

Arbetet för giftfria förskolor berör många delar i kommunens organisation. Flera stödfunktioner kan hjälpa till att stötta och stödja verksamheterna och projektet, till exempel miljösamordnare och upphandlingsansvariga. Flera av åtgärderna ska utföras på förskolorna av förskolechefer tillsammans med personal. Några åtgärder svarar chefen för måltidsverksamheten och måltidspersonalen för, andra ligger på fastighetsägarens ansvar. Projektet är kommunövergripande och olika funktioner behöver samverka. Utåt sett måste vi vara en organisation som ställer miljökrav och arbetar samlat för barnens bästa. Åtgärderna i denna plan gäller för de kommunala förskolorna i Höors kommun. De fristående förskolorna i Höör kommer att få ta del av denna handlingsplan med rekommendation att följa den så att alla Höors barn på sikt får en bättre förskolemiljö.

När ska åtgärderna utföras?

Att ta fram en handlingsplan är ett första steg i ett långsiktigt arbete att skapa giftfria förskolor. Åtgärderna i planen är tidssatta och ska genomföras inom utsatt tid. Det kan handla om att rensa bort saker, börja köpa in bättre förbrukningsvaror eller förändra rutiner. Andra åtgärder är av större karaktär och kräver ett mer långsiktigt arbete, det kan till exempel vara att byta ut inredning eller göra ombyggnationer. För åtgärder som är förenade med större kostnader får sektorn/förskoleverksamheten ansvara för att i den ordinarie budgetprocessen peka ut vilka behov som finns. Det skulle inte vara möjligt att direkt göra sig av med alla saker på en förskola som skulle kunna innehålla skadliga ämnen och i stället ersätta med nya produkter. Det skulle innebära stora kostnader. Det handlar snarare om att göra smarta val och prioritera rätt, det som är minst bra kan rensas bort direkt men det viktigaste är att de nya produkter som köps in är bra. När det köps nytt ska det köpas rätt. Att det blir rätt från början är särskilt viktigt när nya förskolor byggs. De ska byggas av bra material och inredas på bästa sätt från början för att minimera miljögifterna redan från början. Utifrån den rådande kunskapen och de olika alternativ som finns ska alltid det bästa alternativet väljas.

Hur ska arbete följas upp?

Flera av kommunens verksamheter bör arbeta för att skapa giftfria miljöer, även om förskolan är prioriterad i detta arbete. Miljöarbetet ska ingå som en naturlig del av den ordinarie verksamheten och miljöperspektivet och kemikalieaspekten ska finnas med i allt beslutfattande. Uppföljning eller avstämning av de enklare åtgärderna i handlingsplanen kommer att göras fortlöpande av Barn- och utbildningsförvaltningen. Förskolorna ska redovisa hur de arbetat utifrån handlingsplanen och vilka åtgärder som genomförts. Fullständig uppföljning med avstämning för respektive åtgärd ska göras i samband med årsredovisningen, detta för att säkerställa att även de åtgärder som planeras längre fram eller som pågår under en längre tid faktiskt har påbörjats och genomförts.

1. Rensa bort och fasa ut

Förskolorna är fyllda av olika saker att leka med, vissa saker lämpar sig dock bättre för lek än andra. Se därför över saker som barnen leker med både det som är ämnat för lek och det som inte är ämnade att vara leksaker.

Rensa bort gammal elektronik.

Elektronik är ingen leksak och innehåller diverse mindre bra ämnen. All gammal elektronik som barnen leker med ska rensas bort som till exempel avlagda mobiltelefoner eller tangentbord. Plasthöljet och kretskorten i elektroniska apparater som Tv-spel och stereoapparater kan innehålla bromerade flamskyddsmedel. Bly kan finnas i lödpunkter och elkablar innehåller ofta ftalater. Det är därför en onödig risk att låta barnen leka med elektroniken.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Klart juni 2016

Utvärdering: Säkerställt. Ny uppföljning december 2019

Rensa bland plastleksaker.

Plast är bra till mycket men inte alltid det bästa för barnen. Det finns många olika sorters plaster som innehåller olika ämnen. Därför ska det rensas bland plastleksakerna för att minimera risken för att utsätta barnen för skadliga ämnen. Kemikaliekraven på leksaker har skärpts under åren, därför är nya plastleksaker bättre än gamla. Mjuka plastleksaker av PVC eller annan plastsort som är äldre än 2007 innehåller sannolikt ftalater som är förbjudet inom EU i dag och de kan även innehålla bly.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Klart 2017

Utvärdering: Säkerställt. Ny uppföljning december 2019

Rensa bort plastleksaker som är tillverkade utanför Europa.

I Europa ställs kemikaliekrav vid leksakstillverkning. De kraven gäller dock inte för leksaker tillverkade utanför Europa. Många billiga plastleksaker tillverkas till exempel i Kina.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Rensa bort uppenbart dåliga leksaker direkt, fasa ut andra på sikt.

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Rensa bort plastleksaker som känns klibbiga eller hala.

Det klibbiga kan vara ftalater som läcker ut. När de släpper från plasten kan det kännas klubbigt eller halt.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Rensa bort direkt. Klart juni 2016

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Rensa bort plastleksaker som luktar.

Leksaker som luktar starkt, antingen kemiskt eller parfymerat, ska undvikas eftersom de kan innehålla ämnen som är allergiframkallande.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Rensa bort direkt. Klart juni 2016.

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Rensa bland utklädningskläder.

Rensa bort väskor eller andra saker i konstskinn eftersom de ofta innehåller PVC-plast med ftalater och ibland bly. Billiga smycken eller bijouterier som känns tunga kan innehålla stora mängder hälsoskadligt bly och kadmium. Allergiframkallande nickel kan också förekomma. Kläder som har detaljer i metall kan innehålla bly, kadmium och nickel.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Klart juni 2016

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Se över skapande material.

Det är bra att återanvända material för att inte hela tiden behöva köpa in nytt men det finns mer eller mindre bra saker att skapa med. Att använda saker från naturen eller gamla kartonger är bättre än gamla kablar, elektronik eller metall. Byggmaterial som PVC-rör ska undvikas.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Klart 2017

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Fasa ut möbler.

Möbler är en ganska stor investering som ska hålla länge. Därför är det viktigt att köpa bra möbler när nya ska köpas in. Mindre bra möbler ska på sikt fasa ut. Byt soffor från 70–80-talet. De innehåller sannolikt bromerade flamskyddsmedel. Vissa bromerade flamskyddsmedel har förbjudits, därför är nya möbler bättre än gamla. Äldre soffor med skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Välj rätt bord.

Ljuddämpande bord kan bidra till en lägre ljudnivå och en bättre arbetsmiljö både för barn och vuxna. När nya köps in, kontrollera att de inte innehåller PVC.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Byt på sikt till PVC-fria bord.

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Rensa bort gamla lekkuddar av skumgummi.

Produkter av skumgummi innehåller ofta bromerade flamskyddsmedel. Eftersom några sorter bromerade flamskyddsmedel har förbjudits är det bättre med nyare kuddar än gamla. Äldre skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Klart juni 2016

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Byt gamla sov madrasser.

Äldre madrasser innehåller sannolikt flamskyddsmedel som i dag är förbjudna. Skumgummi kan även innehålla bly. Överdragen är oftast i PVC-plast och kan, om de är gamla, innehålla ftalater som är förbjudna i dag. Nya madrasser som säljs kan också ha överdrag av PVC-plast men det finns också alternativ. Välj om möjligt ftalatfritt eller PVC-fritt.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Dec 2015

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Se över förvaringen.

Det är generellt bra att hålla nere antalet plastprodukter i förskolan. Andra material än plast eller PVC-fri plast är bättre alternativ.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Fasa ut och köp bättre på sikt.

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Fasa ut kemikalier.

På varje förskola bör man tänka igenom vilka kemikalier som egentligen behövs och rensa bort onödiga kemikalier. De kemikalier som behövs ska förvaras på en plats som barnen inte kommer åt och vara dokumenterade i en kemikalieförteckning. Säkerhetsdatablad ska finnas tillgängliga.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Klart juni 2016

Utvärdering: Säkerställt. Fortlöpande rensa bort. Ny uppföljning december 2019

Sortera avfall rätt.

Genom att sortera allt avfall rätt ökar materialåtervinningen och gifter sprids inte i onödan. Varje förskola hämtar information om avfallshanteringen hos MERAB och utvecklar arbetet med källsortering.

Ansvarig: Förskolechef och förskolepersonal.

Tidsplan: Påbörjat senast juni 2016 sedan fortlöpande

Utvärdering: Säkerställt. Ny uppföljning december 2019

2. Mat och tillagning

Måltidsverksamheten ska följa och tillämpa praktiskt Livsmedelsverkets rapporter om tillsatser i mat och de rekommendationer som gäller för förskola och skola.

Servera mer ekologisk mat.

Målet för 2020 är att minst 40 % av maten som serveras ska vara ekologisk.

Ansvarig: Chef för måltidsverksamheten.

Tidsplan: uppnått 2020.

Undvik konserverburkar.

Måltidsverksamheten ska använda så lite konserver som möjligt.

Ansvarig: Chef för måltidsverksamheten.

Tidsplan: Arbetet pågår kontinuerligt.

Spola i vattenkranen.

Kranen och vattenledningar kan bland annat laka ur bly och koppar i vattnet. Bakterier kan också växa till i vatten som står stilla i vattenledningar. En bra grundregel är att alltid spola tills vattnet är riktigt kallt.

Ansvarig: Chef för måltidsverksamheten, förskolechef, förskolepersonal.

Tidsplan: Fortlöpande.

Undvik plast och teflon vid tillagning och servering.

Plast som upphettas eller kommer i kontakt med varm mat släpper ifrån sig mer kemiska föreningar som kan vara skadliga för hälsan. Vi undviker därför att använda plastredskap och plasttillbehör vid matlagning och servering. Tallrikar av melamin som används i verksamheten är Bisfenol A-fria.

Ansvarig: Chef för måltidsverksamheten.

Tidsplan: Fortlöpande.

Undvik vinylhandskar.

Vinylhandskar används ibland vid tillagning av mat. Det bästa alternativet är att helt enkelt vara noggrann med handhygien och endast använda handskar om absolut nödvändigt. Måltidsverksamheten använder handskar vid behov i köken, till exempel om det finns små sår på händerna.

Ansvarig: Chef för måltidsverksamheten, förskolechef, inköpsansvariga.

Tidsplan: Fortlöpande.

Byt ut plastfolien.

Måltidsverksamheten ska använda filmfolie avsett för livsmedel vid täckning av mat och när det är möjligt används lock för täckning.

Ansvarig: Chef för måltidsverksamheten, förskolechef, inköpsansvariga.

Tidsplan: Fortlöpande.

3. Rutiner för städning och hygien

God hygien är viktigt inte bara för att minska smittspridning utan även för att minska intaget av skadliga ämnen. Många kemikalier släpper från produkterna och samlas i dammet, därför är bra städning en viktig del i arbetet för giftfria förskolor.

Tvätta händerna ofta.

Barnen på förskolorna ska tvätta händerna ofta. När de varit ute, vid toalettbesök, och innan måltid är minimum. Det är svårt att kontrollera allt barnen rör vid på förskolan, därför är det särskilt viktigt med handtvätt för att minimera risken att skadliga ämnen kommer in i kroppen när de slicka och suger på händerna

Ansvarig: Förskolechef, förskolepersonal.

Tidsplan: Fortlöpande

Tydliggöra rutiner för städning.

Det ska finnas en tydlig ansvarsfördelning mellan HFAB och verksamheten. På så sätt säkerställs att inget faller mellan stolarna och att allt städas på ett tillfredställande sätt. Det är förskolechefens ansvar att lokalerna är rena och välskötta. Detta ska annars anmälas till städchefen på HFAB.

Ansvarig: Chef för HFAB-städ, förskolechef

Tidsplan: Fortlöpande

Tvätta textilier.

Alla nya textilier ska tvättas innan användning, gäller även kuddar och mjukdjur. Nya textilier kan innehålla rester av kemikalier från tillverkningen och mycket av dem försvinner vid tvätt. Textilier som gardiner, filtar och mjukdjur ska tvättas regelbundet eftersom de samlar damm som binder skadliga ämnen.

Ansvarig: Förskolechef, förskolepersonal.

Tidsplan: Fortlöpande

4. Kemikalierna i vår omgivning

I dag omges vi av fler kemikalier än någonsin. Världsproduktionen av kemiska ämnen har sedan 1950-talet ökat från 10 miljoner ton per år, till över 400 miljoner ton per år. EU:s kemikaliemyndighet rapporterar att ca 100 000 kemiska ämnen används i dag, men osäkerheten är stor kring vilka och hur många av dem som vanliga konsumenterna kommer i kontakt med. Många av dessa ämnen finns dock omkring oss i vardagen, utomhus, på arbetsplatsen och i förskolan. Vardags saker vi har i vår omgivning släpper ifrån sig ämnen som hamnar i vår luft och samlas i dammet inomhus.

Gränsvärden och cocktaileffekten

Det finns så kallade gränsvärden för hur mycket av ett visst ämne en produkt får innehålla. Nyligen har lagstiftningen för barnprodukter för små barn skärpts, men inte för leksaker för äldre barn och inte andra produkter som små barn ofta kommer i kontakt med. Bedömningar om gränsvärden och lagstiftning kring ett ämne tas fram utifrån det vi vet om ämnena var för sig och inte vilken effekt de kan få tillsammans med andra kemikalier. Vi utsätts dock inte för ett ämne i taget utan för flera samtidigt och det kan skapa konsekvenser. Detta kallas cocktaileffekten.

Kandidatlistan

ECHA är EU:s Kemikaliemyndighet och kandidatlistan är ett verktyg för att begränsa och förse kemiska ämnen med restriktioner. En anmälan av ett ämne till kandidatlistan kan bara göras av EU-kommissionen eller en medlemsstat. Ämnet utreds sedan av ECHA utifrån EU:s kemikalielagstiftning REACH. De ämnen som efter bedömningen når det översta trappsteget i REACH kräver tillstånd att användas. Kriterierna som REACH anger för ett ämne ska klassas som farligt om det är cancerogent, mutagent och reproduktionsstörande (CMR), svårnedbrytbart, bioackumulerande och giftigt (TBTs) eller mycket svårnedbrytbart (persistent) och starkt bioackumulerande (vPvBs). Kemiska ämnen bedöms ett och ett och bedömningsprocessen för att begränsa farliga ämnen går långsamt. Ett problem med att ämnena bedöms ett och ett är att det ofta finns flera liknande ämnen. Om ett blir förbjudet är det fortfarande fritt fram att använda liknande ämnen.

Försiktighetsprincipen

Eftersom lagstiftningen är komplicerad och tar tid att förändra och det finns så många olika ämnen som vi inte har kunskap om ska vi tillämpa försiktighetsprincipen. Det innebär att vi alltid ska välja de bästa produkterna och det bästa alternativet ur miljö- och hälsosynpunkt. Det är viktigt även ur ett barnperspektiv, barnens bästa ska alltid komma i främsta rummet.

5. Ämnen och kemikalier att undvika

Följande åtta ämnesgrupper är några av de som Kemikalieinspektionen anser vara riskfaktorer för barns hälsa. Dessa ämnen är vanligt förekommande i produkter som finns i barns närhet och som kan avges till inomhusmiljön. Därför ska dessa begränsas i barns närhet.

Ftalater

Ftalater används främst som mjukgörare i olika plaster, bland annat PVC-plast. Ftalater är inte bundet i materialet utan har förmåga att läcka ur plasten och sprids till omgivningen över lång tid. Barn kan få i sig ftalater genom huden, när de har plastmaterial direkt i munnen eller genom att de andas in eller sväljer damm som ftalaterna samlas i. Det är bevisat att en del ftalater verkar hormon- reproduktionsstörande eftersom de liknar vissa av kroppens egna hormoner. Forskning har visat att det också finns risk att barn utvecklar astma, luftvägsproblem och eksem vid exponering för vissa ftalater. Sedan 2007 är ftalaterna DEHP, DBP och BBP förbjudna i leksaker och i barnavårdsartiklar. Ytterligare tre ftalater (DINP, DNOP, och DIDP) är förbjudna i leksaker och barnavårdsartiklar som kan stoppas i munnen. Eftersom förbudet infördes först 2007 kan ämnena finnas i leksaker och barnavårdsprodukter som är äldre än så. De sex ftalaterna är inte förbjudna i andra konsumentprodukter.

Bromerade flamskyddsmedel

Elektronik, textilier och sopade möbler är några exempel på produkter som behandlas med flamskyddsmedel för att inte brinna så lätt. Det finns ett stort antal olika flamskyddsmedel och majoriteten innehåller brom. I miljön bryt flamskyddsmedel ner mycket långsamt och finns därför kvar länge. De är dessutom fettlösliga och kan därför ansamlas i våra kroppar. Studier har visat att vissa flamskyddsmedel kan vara hormonstörande, cancerframkallande och eventuellt ge inlärningssvårigheter. Barn exponeras främst för flamskyddsmedel genom att andas in eller svälja dam som partiklarna samlas i. Det finns olika typer av flamskyddsmedel varav runt 70 stycken innehåller brom. Av dem är det främst fem som används. De typer av flamskyddsmedel som är långlivade, som ansamlas i levande organismer och är giftiga kallas för PBT-ämnena (persistent, bioackumulerande och toxiska). De är särskilt viktiga att undvika. Grupperna polybromerade bifenyler (PBB) och polybromerade difenyleter (PBDE) förbjöds inom EU i elektriska och elektroniska varor i omgångar, först 2006 och sedan 2008. Globalt regleras användningen av dem inom FN:s Stockholmskonventionen. Hexabromcyklodekan (HBCDD) är ännu inte reglerat men finns med på EU:s lista över särskilt farliga ämnen. Företag är därför skyldiga att på begäran informera konsumenter om att ämnet ingår i varan.

Bisfenom A

Bisfenol A (BPA) används i tillverkningen av Polykarbonatplast som är en vanlig leksaksplast. BPA används även i andra plaster som polyuretanplast och PVC för att skydda materialen från att brytas ner. Den största källan till BPA exponering är via maten

då livsmedel ofta förpackas och förvaras i plastförpackningar som innehåller ämnet. Det finns till exempel på lacken på insidan av konservburkar. Barn kan även få i sig ämnet genom att det samlas damm som de andas in eller sväljer eller när de har materialet direkt i munnen. BPA samlas inte i kroppen men vi exponeras kontinuerligt för ämnet. BPA har hormonstörande och reproduktionsstörande effekter. Studier har även indikerat effekter på hjärnans utveckling, beteendeförändringar, ökad risk för fetma och cancer. Ämnet tros även kunna påverka de hormoner som styr hjärnans utveckling under den senare delen av fosterutvecklingen och under första levnadsåren.

Perfluorerade ämnen

Perfluorerade ämnen används för att ge olika produkter vatten-, smuts- och fettavvisande egenskaper, till exempel stoppade möbler. De förekommer också ofta i rengöringsmedel som fönsterputs och golvpolsk för att göra det mer lättstädad. Perfluorerade ämnen bryts ner mycket långsamt eller inte alls i naturen och har en förmåga att samlas i våra kroppar. Det är främst två ämnen som använts, PFOS och PFOA som i studier konstaterats vara cancerframkallande och ha reproduktionsstörande effekt. Med anledning av risken för långsiktiga hälsoeffekter, är det viktigt att minska användningen av produkter som innehåller dem. Barn exponeras för ämnet främst genom att andas in eller sväljer dam som de Perfluorerade ämnena samlats i.

Organofosfater

Organofosfater är en stor grupp ämnen som används som flamskyddsmedel, som mjukgörare i plaster och i växtskyddsmedel. De förekommer också i golvpolsk. På förskolor är äldre vilmadrasser av skumgummi med plastöverdrag en sannolik exponeringskälla för organofosfater. Ämnena samlas i damm som barn får i sig när de andas eller sväljer. Eftersom gruppen Organofosfater innehåller många olika varianter av ämnet är kunskapen varierande kring dess effekter på människors hälsa och miljö. En typ av organofosfater är inom EU klassad som cancerframkallande. Andra misstänks kunna ge skador på hjärnan och nervsystemet och möjligen orsaka ADHD.

Nonylfenoler- antimögelmedel och färgrester i nya textilier

Under framställningsprocessen av textilier används många olika kemikalier, färgämnen och tillsatsämnen för att ge textilen dess önskvärda egenskaper. Vissa kemikalier har mer alvarliga effekter som till exempel hormonstörande och azofärgämnen som är cancerframkallande och kan påverka arvsmassan. Andra kemikalier kan ge upphov till allergiska reaktioner såsom formaldehyd, färgämnen, antimögelmedel och konserveringsmedel. Därför är det bra att tvätta nya textilier en eller ett par gånger innan de används.

Bly

Bly är ett grundämne med många olika användningsområden. Det används bland annat i elektronik, vattenkranar och som tillsats i PVC-plast. Det är viktigt att barn skyddas från att få i sig bly eftersom det är reproduktionsstörande och cancerframkallande. Det påverkar

även nervsystemet, hjärnans utveckling och intellekt negativt. Bly kan även orsaka koncentrationsstörningar och inlärningssvårigheter. Barn exponeras för bly genom livsmedel, vatten, olika konsumentprodukter och genom dammet som de andas in eller sväljer. Studier har visat att bly är farligt även i doser som ligger under de gränsvärden som i dag finns för tolerabelt dagligt intag. Det finns alltså ingen lägsta nivå som anses vara säker.

Kadmium

Kadmium är en metall som bland annat kan finnas i äldre plastföremål och elektronik. Den största exponeringen av kadmium sker genom maten vi äter. Liksom bly lagras kadmium in i skelettet men även i njurarna och kan på lång sikt ge benskörhet, njurskador och orsaka cancer.

Utemiljö utifrån miljö- och hälsoperspektiv

1. Hur beaktas miljö- och hälsoperspektivet när ni väljer konstgjorda underlag utomhus?

Miljö- och hälsoperspektivet är en av alla parametrar som vägs i projekteringsfasen och vid val av konstgjorda underlag. Vi tittar bl.a. på ekonomi, funktion, säkerhet, trygghet, hållbarhet, tillgänglighet, estetik och framför allt platsens förutsättningar när vi projekterar. När det gäller underlag är det oftast tillgängligheten som styr och det är också tillgänglighetsaspekten och framkomligheten som är den starkast begränsande faktorn vid val av underlag. Asfalt, plattytor, fallskyddsgummi, konstgräs och i viss mån gräsmatta är exempel på tillgängliga underlag. Av dessa är det endast fallskyddsgummi och konstgräs som kan bli godkänt i lekmiljöer med fallhöjd över 60 cm. Annat godkänt fallskydd är sand och ekflis. Dessa ytor blir dock inte tillgängliga. Sandytor och plattytor är driftsintensiva och undviks ofta av detta skäl. Gräsmattor tål inte alltför intensiv användning då de lätt omvandlas till trampade jordytor som sedan förvandlas till lekytor under vår- och höst. Det finns inga generella regler/förutsättningar att utgå ifrån utan valet blir individuellt beroende på plats, typ av yta/funktion och användningsgrad.

Samtliga leverantörer som vi använder är certifierade på sina respektive produkter. Respektive certifieringar/testresultat kan ni hitta på deras respektive hemsida om ni vill analysera i detalj. Gummiasfalt är en produkt som har diskuterats och jag bifogar KOMPANS lista över tester detta material har genomgått och resultatet därav.

Certificates and Tests

Flexotop has been subject to strict scrutiny in accordance with the following standards to ensure the highest quality, safety

and durability of the product thereby allowing us to install top quality surfacing.

Description	Standard Norm	Comments
Test for the presence of Heavy Metals / PAH and PBDE on EPDM and SBR	EN-71 Part 3:2013 2009/48/EC	Pass – Test report
Fall protection of Safety Surfaces from 20 mm to 140 mm thickness	EN-1177:2008 EN-1176-1	Certificate and Test Reports for each thickness
Slip resistance in wet and dry conditions, durability, resistance to heavy wear, ease of ignition, tensile properties	BS 7188:1998+A2:2009	Passed
Flame source test	EN ISO 11925-2	Passed
Flammability classification of construction materials	EN 13501-1+A1 EN ISO 11925-2:2010	Class D
Water Infiltration rate	EN-12616:2013	Passed
Synthetic surfaces for outdoor sports areas — Specification	EN-14877:2013	Relevant requirements passed
Surfaces for Sport Areas. Determination of tensile properties of synthetic sports surfaces	EN-12230:2003	Section of EN-14877:2013 corresponding to tensile properties requirements passed
UV colour stability and resistance	EN-20105-A02	Test report available for up to 1 000 h accelerated test

2. Hur beaktas miljö- och hälsoperspektivet när ni väljer trä- och plastmaterial till förskolors utemiljö?

Miljö- och hälsoperspektivet är en av alla parametrar som vägs in i projekteringsfasen och vid val av trä- och plastmaterial. Livslängd, ekonomi, utformning, säkerhet, funktion och estetisk är parametrar som vägs in och som avgör val av lekutrustning. Samtliga leverantörer som vi använder är certifierade på sina respektive produkter. Respektive certifieringar/testresultat kan ni hitta på deras resp. hemsida om ni vill analysera i detalj.

3. Finns det någon policy generellt som ni utgår ifrån och vad heter den i så fall?

Nej.

Susanne Lövström
Gatu- och parkchef

Samhällsbyggnadssektor
Höors kommun